

Henryk Cioch

Związki spółdzielcze i Krajowa Rada Spółdzielcza w świetle projektu ustawy – Prawo spółdzielcze

I. Wprowadzenie

1. Organizacje spółdzielcze są spółdzielniami osób prawnych. Ich członkami mogą być wyłącznie osoby prawne typu spółdzielnia szczebla podstawowego¹. Problematyka tych organizacji jest uregulowana w przepisach działu I i II tytułu IV projektu ustawy². Dział I (art. 141-145) dotyczy związków spółdzielczych, natomiast dział II (art. 146-158) zawiera regulacje poświęcone Krajowej Radzie Spółdzielczej.

¹ Problematyka spółdzielni szczebla podstawowego została omówiona przez H. Ciocha w artykule, który został opublikowany w „Rejencie” nr 9.

² Projekt nowej ustawy – Prawo spółdzielcze, opracowany przez Zespół Ekspertów powołanych przez Prezydenta RP A. Kwaśniewskiego, po jego zaopiniowaniu przez Krajową Radę Spółdzielczą, zostanie złożony do Sejmu. Uważam, że zostanie zaopiniowany pozytywnie, gdyż w pracach Zespołu Ekspertów uczestniczył prezes KRS J. Jankowski, doradca KRS dr W. Jastrzębski, szef zespołu radców prawnych KRS J. Urbański oraz przedstawiciel Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej dr A. Jedliński. Ponadto w listopadzie 2004 r. odbędzie się Kongres Spółdzielczości Mieszkaniowej, który, mam nadzieję, że również pozytywnie odniesie się do projektu nowego prawa spółdzielczego i nie zahamuje, tak jak to bywało w przeszłości, procesu legislacyjnego. Istniejący stan prawny w zakresie spółdzielczości kompromituje nasz kraj, będący pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej, gdyż nadal obowiązuje ustawa – Prawo spółdzielcze z dnia 16 września 1982 r., ustawa z okresu stanu wojennego, która była dotychczas około trzydziestu razy nowelizowana.

Gdy chodzi o związki spółdzielcze, to nie można podzielić ich na dwie grupy, a mianowicie: 1) związki rewizyjne i 2) związki gospodarcze.

Przepisy projektu ustawy zawierają uregulowania odnoszące się wyłącznie do związków spółdzielczych o funkcjach rewizyjnych. Nie regulują natomiast związków gospodarczych, co oznacza, że nie będą mogły być tworzone, a zatem funkcjonować.

Na wstępie należy zauważyć, że przynależność do związków spółdzielczych ma charakter dobrowolny. Zasada powyższa obowiązuje, z tym jednak zastrzeżeniem, że w wypadku, gdy spółdzielnia nie jest członkiem związku spółdzielczego, wówczas wykonywanie zadań w zakresie lustracji oraz innych zadań przewidzianych w ustawie o spółdzielniach i innych ustawach przysługuje w stosunku do takiej spółdzielni Krajowej Radzie Spółdzielczej (art. 148 § 2 projektu ustawy), tak więc przynależność do związków spółdzielczych nie jest więc w pełni dobrowolna³. Związki te są tworzone z inicjatywy spółdzielni szczebla podstawowego. Jeżeli jest ich kilka w danej branży, to spółdzielnia szczebla podstawowego decyduje zupełnie dobrowolnie o przynależności do jednego z nich. Może także wystąpić z jednego związku spółdzielczego i przystąpić do innego.

³ *De lege lata* zadania związków spółdzielczych wykonują w stosunku do:

a) spółdzielni kółek rolniczych – Krajowy Związek Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych, działający na podstawie ustawy z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników (Dz.U. Nr 32, poz. 217, z 1997 r. Nr 121, poz. 769 i z 1998 r. Nr 106, poz. 668),

b) spółdzielni rzemieślniczych – Związek Rzemiosła Polskiego, działający na podstawie ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 979 oraz z 2003 r. Nr 137, poz. 1304),

c) spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych – Krajowa Spółdzielnia Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa, działająca na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. z 1996 r. Nr 1, poz. 2 z późn. zm. Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. z 1999 r. Nr 101, poz. 1178, z 2001 r. Nr 8, poz. 64 i Nr 100, poz. 1081, z 2002 r. Nr 169, poz. 241, poz. 2074 oraz z 2004 r. Nr 68, poz. 623 i Nr 146, poz. 1546).

Przynależność do tych organizacji, pełniących jednocześnie funkcję związków spółdzielczych, jest również dobrowolna, chociaż zostały utworzone na podstawie przepisów ustawy, a nie z inicjatywy swoich członków (oddolnie, jak pozostałe związki spółdzielcze, które *de lege lata* często zamiennie używają nazwy związki lustracyjne, związki rewizyjne). Z chwilą wejścia w życie nowej ustawy dotychczasowe związki rewizyjne, związki lustracyjne staną się *ex lege* związkami spółdzielczymi. Stanowi o tym *expressis verbis* art. 171 § 1 projektu ustawy.

W wypadku gdy nie jest jednak członkiem żadnego ze związków spółdzielczych, wówczas związkiem spółdzielczym dla takiej spółdzielni jest Krajowa Rada Spółdzielcza. Przynależność do Krajowej Rady Spółdzielczej wszystkich zarejestrowanych spółdzielni w Rzeczypospolitej Polskiej oraz związków spółdzielczych jest więc obligatoryjna. Przepis art. 146 § 2 projektu ustawy jednoznacznie stanowi, że w Krajowej Radzie Spółdzielczej zrzeszają się wszystkie spółdzielnie zarejestrowane w Rzeczypospolitej Polskiej. Rejestr spółdzielni oraz wszystkich związków spółdzielczych prowadzony jest przez Krajowy Rejestr Sądowy. Przepis art. 142 § 2 projektu ustawy wyraźnie stanowi, że związki spółdzielcze uzyskują osobowość prawną z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego. Jedynie Krajowa Rada Spółdzielcza, na mocy art. 158 § 1 projektu ustawy, podlega wpisowi do rejestru prowadzonego przez Sąd Okręgowy w Warszawie po stwierdzeniu, że statut, na podstawie którego prowadzi działalność, bądź jego zmiany są zgodne z prawem. Krajowa Rada Spółdzielcza posiada osobowość prawną z mocy ustawy. Przepis art. 147 § 2 projektu ustawy stanowi bowiem, że „[k]rajowa Rada Spółdzielcza ma osobowość prawną”. A zatem wpisy do Krajowego Rejestru Sądowego związków spółdzielczych. Statut Krajowej Rady Spółdzielczej, po stwierdzeniu przez Sąd Okręgowy w Warszawie jego zgodności z prawem (następuje to w postępowaniu nieprocesowym), jest ogłaszany w Monitorze Spółdzielczym (art. 158 § 2 projektu ustawy).

2. Związki spółdzielcze są osobami prawnymi typu korporacyjnego, działającymi w interesie swoich członków, którymi są spółdzielnie szczebla podstawowego. Nie mają one uprawnień lustracyjnych. Gdy chodzi o członkostwo w Krajowej Radzie Spółdzielczej, to jej członkami są wszystkie spółdzielnie i związki spółdzielcze. Krajowa Rada Spółdzielcza jest także osobą prawną typu korporacyjnego, ale członkostwo w niej ma charakter obligatoryjny.

Związki spółdzielcze w zasadzie nie będą mogły prowadzić żadnej działalności gospodarczej. Ich właściwość (zadania) określa art. 141 § 4 projektu ustawy. Jest to:

- 1) przeprowadzanie lustracji zrzeszonych spółdzielni;

2) reprezentowanie interesów zrzeszonych spółdzielni wobec organów administracji państwowej, organów samorządu terytorialnego oraz innych instytucji i organizacji;

3) inicjowanie i opiniowanie projektów aktów prawnych w dziedzinach dotyczących działalności zrzeszonych spółdzielni;

4) prowadzenie na rzecz spółdzielni działalności instruktażowej, doradczej, kulturalno-oświatowej, szkoleniowej, wydawniczej i informacyjnej;

5) reprezentowanie zrzeszonych spółdzielni za granicą;

6) inicjowanie i rozwijanie współpracy między spółdzielniami oraz współdziałanie z placówkami naukowo-badawczymi;

7) promowanie działalności spółdzielni i instytucji z nimi współdziałających;

8) wykonywanie innych zadań przewidzianych w ustawie i w statucie związku.

Zakres zadań Krajowej Rady Spółdzielczej został określony natomiast w przepisie art. 148 § 1 projektu ustawy, który stanowi, że Krajowa Rada Spółdzielcza:

1) reprezentuje polski ruch spółdzielczy w kraju i zagranicą;

2) współdziała z organami administracji państwowej i organami samorządu terytorialnego w sprawach dotyczących spółdzielczości, w szczególności opiniuje projekty ustaw i przepisów wykonawczych do ustaw oraz przedstawia wnioski dotyczące tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi spółdzielczości w Polsce;

3) współpracuje z Międzynarodowym Związkiem Spółdzielczym i z innymi zagranicznymi organizacjami spółdzielczymi;

4) współpracuje ze związkami spółdzielczymi oraz z ogólnokrajowymi organizacjami samorządu gospodarczego i rolniczego w Polsce;

5) promuje i popularyzuje spółdzielczość oraz zapewnia spółdzielniom i związkom spółdzielczym pomoc w ich statutowej działalności;

6) prowadzi działalność lustracyjną i doradczą na rzecz spółdzielni i związków spółdzielczych w zakresie określonym w ustawie;

7) inicjuje, wspiera i nadzoruje działalność spółdzielni uczniowskich;

8) inicjuje, podejmuje i wspiera działania na rzecz współpracy między spółdzielniami i związkami spółdzielczymi;

9) prowadzi działalność szkoleniową;

- 10) określa zakres szkolenia dla członków rad i zarządów spółdzielni;
- 11) wydaje Monitor Spółdzielczy;
- 12) prowadzi w zakresie problematyki spółdzielczej działalność naukowo-badawczą i wydawniczą;
- 13) prowadzi mediacje w sporach między spółdzielniami oraz między spółdzielniami a związkami;
- 14) wykonuje inne zadania przewidziane w niniejszej ustawie, innych ustawach i w statucie.

Wśród tych zadań enumeratywnie, określonych w powyższych przepisach, brak jest w zasadzie zadań o celach wyłącznie gospodarczych. Ponadto związki spółdzielcze oraz Krajowa Rada Spółdzielcza nie mają, w odniesieniu do swoich członków, w zasadzie żadnych istotnych uprawnień władczych. Co prawda brak jest w projekcie ustawy przepisu, który wyraźnie stanowi, że statut związku nie może zastrzegać dla swoich władz uprawnień stanowiących i nadzorczych wobec zrzeszonych spółdzielni, z wyjątkiem określonych w ustawie. Od zasady powyższej, nieokreślonej *expressis verbis*, istnieją nieliczne odstępstwa enumeratywnie określone w projekcie ustawy o spółdzielniach. Najważniejsze z nich wyrażone jest w art. 59 § 1 pkt 5 projektu ustawy (złożenie wniosku o postawieniu spółdzielni w stan likwidacji) oraz w art. 24 § 2 pkt 3 (zwoływanie nadzwyczajnych walnych zgromadzeń).

Związki spółdzielcze i Krajowa Rada Spółdzielcza nie mają żadnych uprawnień władczych w stosunku do organów spółdzielni będących ich członkami.

Nie mają prawa uchylania, zawieszania ani też zaskarżania uchwał podejmowanych przez organy (władze) ustawowe i statutowe swoich członków, nie mają także uprawnień *quasi*-legislacyjnych.

Na gruncie ustawy z 1961 r.⁴ centralne związki spółdzielcze (odpowiednik związków rewizyjnych) miały możliwość odwoływania i zawieszania członków zarządu i rad spółdzielni. Zarówno Naczelna Rada

⁴ Ustawa z dnia 17 lutego 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach (Dz.U. Nr 12, poz. 61 z późn. zm.) była drugą polską ustawą spółdzielczą. Uchyliła ona pierwszą ustawę z dnia 29 października 1920 r. o spółdzielniach (Dz.U. z 1950 r. Nr 25, poz. 232) oraz dwie ustawy spółdzielcze z okresu stalinowskiego, które w praktyce zawiesiły stosowanie ustawy z 1920 r. o spółdzielniach i były przyczyną wykluczenia naszego kraju z Międzynarodowego Związku Spółdzielczego, a mianowicie: 1) ustawę z dnia 21 maja 1948 r. o Central-

Spółdzielcza (odpowiednik Krajowej Rady Spółdzielczej), jak również centralne związki spółdzielcze mogły za pośrednictwem swoich władz (zarządu, rady) podejmować uchwały, które wiązały nie tylko spółdzielnie, ale także ich organy, a nawet, w wyjątkowych wypadkach, także członków tych spółdzielni. Ponadto centralne związki spółdzielcze ustalały tzw. zasady statutowe, z którymi musiały pozostawać w pełnej zgodności statuty spółdzielni oraz wydawały tzw. oświadczenia o celowości zakładania spółdzielni, stanowiące swoistą koncesję (zgodę), uzyskanie której niezbędne było do założenia spółdzielni oraz zmiany statutu.

Wreszcie, centralne związki spółdzielcze w ramach tzw. „zleconych zadań” mogły bezpośrednio realizować określone zadania przekazywane im bezpośrednio przez administrację państwową. W tym zakresie były one agendą państwa (był okres w latach 70-tych, że prezesi dwóch ważnych centralnych związków spółdzielczych w randze sekretarzy stanu zasiadali w Radzie Ministrów). Te uprawnienia w zasadzie zostały już wyeliminowane przez ustawę z 1982 r. – Prawo spółdzielcze⁵. Negatywny stosunek spółdzielców i spółdzielni, zwłaszcza do centralnych związków spółdzielczych, spowodował, że w 1990 r. wszystkie związki spółdzielcze, w tym oczywiście także związki centralne, zostały postawione w mocy ustawy w stan likwidacji, a spółdzielniom zabroniono ustawowo tworzenia jakichkolwiek związków spółdzielczych⁶. Zakaz zrzeszania się obowiązywał aż do 30 lipca 1991 r. Trybunał Konstytucyjny słusznie wów-

nym Związku Spółdzielczym i centralach spółdzielni (Dz.U. z 1948 r. Nr 30, poz. 199) oraz 2) ustawę z dnia 21 maja 1948 r. o centralach spółdzielczo-państwowych (Dz.U. Nr 30, poz. 200).

⁵ Ustawa – Prawo spółdzielcze z dnia 16 września 1982 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 oraz z 2004 r. Nr 99, poz. 1001) jest trzecią polską ustawą spółdzielczą. Była dotychczas około 30 razy nowelizowana. Ma zostać zastąpiona przez omawiany projekt opracowany przez Zespół Ekspertów powołany przez Prezydenta RP A. Kwaśniewskiego. Ogólne założenia tego projektu omówiłem w artykule *Podstawowe założenia nowego prawa spółdzielczego*, Rejent 2004, nr 8.

⁶ Ustawa z dnia 20 stycznia 1990 r. o zmianach w organizacji i działalności spółdzielczości (Dz.U. Nr 6, poz. 36 z późn. zm.). Możliwość ponownego zrzeszania się spółdzielni w związkach rewizyjnych powstała na podstawie art. 9 pkt 4 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o waloryzacji udziałów członkowskich w spółdzielniach i zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 83, poz. 373), zmieniającą, a w zasadzie uchylającą skompromitowaną wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego ustawę z dnia 20 stycznia 1990 r. Jak słusznie zauważa K. Pietrzykowski, *Prawo spółdzielcze – Komentarz do zmienionych przepisów*,

czas uznał, że zakaz tworzenia związków spółdzielczych stanowił istotne naruszenie ówczesnej Konstytucji, a konkretnie – zasady swobodnego zrzeszania się. Znowelizowana w 1994 r. ustawa – Prawo spółdzielcze umożliwiła ponowne, lecz na nowych zasadach, tworzenie tych związków⁷. Zasady przyjęte w noweli z 1994 r. zostały w zasadzie prawie w pełnym zakresie recypowane w projekcie ustawy o spółdzielniach.

3. Jeżeli chodzi o Krajową Radę Spółdzielczą (na gruncie ustawy z 1961 r. była to Naczelna Rada Spółdzielcza, na gruncie ustawy z 1982 r. była to, jak obecnie, Krajowa Rada Spółdzielcza), to organizacja ta straciła niewątpliwie swoją pozycję jaką posiadała na gruncie ustawy z 1961 r. Była wówczas organizacją o istotnych kompetencjach władczych i normatywnych, reprezentującą cały ruch spółdzielczy w kraju i poza granicami. Ustawa z 1982 r. osłabiła jej pozycję prawną. Ustawa z 1990 r., która likwidowała związki spółdzielcze, nie zlikwidowała jednak tej organizacji. Dokonała jednak dalszego jej osłabienia. Dalsze osłabienie spowodowała również nowelizacja ustawy z 1994 r., przewidując w art. 258, że najwyższym organem samorządu spółdzielczego jest Kongres Spół-

Warszawa 1995, s. 213 „o likwidacji związków spółdzielczych przesądzono w postanowieniach okrągłego stołu, w których zapowiedziano ustawową likwidację struktur spółdzielczych dla zapewnienia spółdzielniom prawa do swobodnego zrzeszania się”. Chodziło o likwidację monopolistycznych struktur i praktyk monopolistycznych. W istocie przyczyny likwidacji związków spółdzielczych miały charakter polityczny i przede wszystkim ekonomiczny. Nastąpiło „uwłaszczenie” kosztem spółdzielni będących członkami związków spółdzielczych, które w następstwie likwidacji związków spółdzielczych niewiele bądź nic nie otrzymały. Konieczność likwidacji związków spółdzielczych potwierdził też – co należy uznać za zjawisko kompromitujące spółdzielczość polską – Kongres Polskiej Spółdzielczości, który odbył się w Warszawie w dniach 15 i 16 grudnia 1989 r.

⁷ Ustawa z dnia 7 lipca 1991 r. o zmianie ustawy – Prawo spółdzielcze oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1995 r. Nr 54, poz. 288). Ustawa ta zakazała tworzenia spółdzielczych związków gospodarczych. Według jej założeń, nowe związki spółdzielcze powinny być związkami rewizyjnymi (lustracyjnymi). Można przyjąć tezę, że ustawa ta, nawiązująca do ustawy z 1920 r., przyjęła nową formułę związków spółdzielczych jako wyłącznie związków rewizyjnych. Projekt ustawy nie odstępuje, słusznie, od tej koncepcji. Jak słusznie zauważa K. P i e t r z y k o w s k i, *Prawo spółdzielcze...*, s. 3, główną przyczyną niepodpisania ustawy przez Prezydenta RP L. Wałęsę była przyjęta w niej, kompromitująca polską spółdzielczość, koncepcja Państwowej Rady Spółdzielczej. A zatem spór o koncepcję Rady Spółdzielczej stanął na przeszkodzie wejściu w życie tej naprawdę złej ustawy spółdzielczej.

dzielczości zwoływany co cztery lata, natomiast Krajowa Rada Spółdzielcza, w świetle art. 259 ustawy, była tylko naczelnym organem samorządu spółdzielczego.

De lege lata projekt ustawy przywraca pozycję Krajowej Rady Spółdzielczej, jaką posiadała na gruncie wszystkich trzech poprzednio obowiązujących ustaw. Jak stanowi przepis art. 146 § 1 projektu ustawy, „[k]rajowa Rada Spółdzielcza jest naczelną organizacją samorządu spółdzielczego w Rzeczypospolitej Polskiej”. Z przepisu tego jednoznacznie wynika, że Krajowa Rada Spółdzielcza jest najwyższą władzą spółdzielczą w Rzeczypospolitej Polskiej. Jest to organizacja o korporacyjnym charakterze, zrzeszająca wszystkie spółdzielnie i związki spółdzielcze mające siedzibę w naszym kraju. Takiego charakteru nie posiada obecnie Krajowa Rada Spółdzielcza, czym narusza się szóstą zasadę w wersji przyjętej przez Kongres w Manchester w 1995 r., zgodnie z którą „spółdzielnie najbardziej aktywnie służą swoim członkom i przyczyniają się do umacniania ruchu spółdzielczego poprzez współpracę w ramach struktur lokalnych, krajowych, regionalnych i międzynarodowych”. Zasadę tę określa się mianem zasady „współpracy między spółdzielniami”.

Z przykrością należy stwierdzić, że w latach 90 poprzedniego wieku zasada ta, niestety, nie była przestrzegana. Ówczesna Krajowa Rada Spółdzielcza była tylko fasadą (ozdobnikiem), bez jakiegokolwiek istotnej pozycji prawnej w naszym kraju. Był też okres, że jeden z projektów zmian ustawy – Prawo spółdzielcze (a w zasadzie przygotowane już przez Sejm i Senat RP prawo spółdzielcze, na szczęście nie podpisane przez Prezydenta L. Wałęsę) z 1993 r. przewidywał, iż skład Krajowej Rady Spółdzielczej (kilkuosobowy) miał być ustalany przez Prezesa Rady Ministrów. Ponadto Prezes Rady Ministrów miał decydować, które związki spółdzielcze miały dysponować uprawnieniami lustracyjnymi. Dobrze się stało, że ten kompromitujący projekt prawa spółdzielczego, stanowiący swoisty zamach na ruch spółdzielczy, nie wszedł w życie, gdyż utracilibyśmy niechybnie i bezpowrotnie członkostwo w Międzynarodowym Związku Spółdzielczym.

II. Związki spółdzielcze

1. Związki spółdzielcze są tworzone w celu zapewnienia zrzeszonym w nich spółdzielniom pomocy w działalności statutowej. Aczkolwiek żaden przepis ustawy o tym wyraźnie nie stanowi, związki te są tworzone na zasadzie branżowości. *De lege lata* w obrębie poszczególnych typów spółdzielni działa często po kilka związków spółdzielczych. Na gruncie ustawy z 1961 r. oraz ustawy – Prawo spółdzielcze z 1982 r., w okresie jej obowiązywania do 1990 r., w każdej branży spółdzielczości funkcjonował jeden właściwy centralny związek spółdzielczy, przynależność do którego spółdzielni i innych związków spółdzielczych z danej branży była obligatoryjna. Struktura spółdzielczości w tym okresie była dostosowana jednocześnie do struktury administracyjnej państwa. Mianowicie, na obszarze województw działały wojewódzkie związki spółdzielcze bądź oddziały wojewódzkie właściwych centralnych związków spółdzielczych⁸.

Z projektu ustawy, w sposób nie budzący wątpliwości wynika, że spółdzielnie mogą zakładać związki spółdzielcze i przystępować do nich (art. 141 § 1). A zatem związki te są tworzone przez spółdzielnie. Nie muszą one reprezentować wszystkich spółdzielni z danej branży na obszarze całego kraju. Zasięg ich działalności statutowej może obejmować obszar województwa, kilku województw bądź całego kraju. Warunkiem *sine qua non* utworzenia związku spółdzielczego jest wola wyrażona w tym zakresie przez minimalną liczbę założycieli. Zgodnie z art. 141 § 2 projektu ustawy, liczba założycieli nie może być mniejsza niż 50.

Związki spółdzielcze, będące z istoty korporacyjnymi osobami prawnymi, zrzeszającymi na zasadzie pełnej dobrowolności swoich członków (spółdzielnie podstawowe, inne związki spółdzielcze), działają tak jak spółdzielnie szczebla podstawowego, na podstawie przepisów ustawy oraz statutu. Celem związku spółdzielczego, zgodnie z art. 141 § 1 projektu ustawy, jest zapewnienie zrzeszonym w nim spółdzielniom pomocy w ich działalności statutowej. Zgodnie z powyższą wytyczną, związki spółdzielcze mogą działać wyłącznie na rzecz i dla dobra zrzeszonych w nich członków. Mają ustawowy obowiązek pomagać w realizacji celów sta-

⁸ Blżej odnośnie do związków spółdzielczych na gruncie ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze patrz W. C h r z a n o w s k i, *Nowa rola związków spółdzielczych*, PUG 1983, nr 3, s. 65-70.

tutowych. Mając powyższe na uwadze, każdy związek spółdzielczy jest zobowiązany do:

- 1) przeprowadzania lustracji zrzeszonych spółdzielni,
- 2) prowadzenia na rzecz zrzeszonych spółdzielni działalności instruktażowej, doradczej, kulturalno-oświatowej, szkoleniowej i wydawniczej,
- 3) reprezentowania interesów zrzeszonych spółdzielni wobec organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego oraz innych instytucji i organizacji,
- 4) reprezentowania zrzeszonych spółdzielni za granicą,
- 5) inicjowania i rozwijania współpracy między spółdzielniami oraz współdziałania z placówkami naukowo-badawczymi,
- 6) wykonywania innych zadań przewidzianych w niniejszej ustawie oraz statucie.

Zadania powyższe nie są wymienione w art. 141 § 4 projektu ustawy na zasadzie zamkniętej listy. Podane są tylko podstawowe zadania związków spółdzielczych. Dodatkowe mogą wynikać z ustawy i statutu. Wydaje się jednak, że poza działalnością instruktażową, doradczą, szkoleniową i wydawniczą związki spółdzielcze nie mogą prowadzić innej działalności gospodarczej. Mam też wątpliwości, czy działalność (szkoleniowa, wydawnicza) wskazana w art. 141 § 4 projektu ustawy jest działalnością gospodarczą, czy też wyłącznie działalnością statutową (działalność gospodarczo-użyteczna). Niewątpliwie ustawa wyklucza możliwość prowadzenia przez związki spółdzielcze przedsiębiorstw w znaczeniu przedmiotowym, zgodnie z ustawą – Prawo o swobodzie działalności gospodarczej. Z drugiej jednak strony, podlegają one wpisaniu w drugim dziale Krajowego Rejestru Sądowego, a dział ten dotyczy przedsiębiorców. Może to *prima facie* sugerować, że celem związków może być także prowadzenie działalności gospodarczej na rzecz lub w interesie zrzeszonych spółdzielni. Rodzi się też pytanie, czy działalność gospodarcza może być przez związki spółdzielcze prowadzona ubocznie, w zakresie ustalonym w art. 141 § 4 pkt 4 projektu ustawy. Statut nie może stwarzać możliwości prowadzenia działalności gospodarczej przez związki spółdzielcze, gdyż zakaz takiej działalności wynika z ustawy.

2. Do najistotniejszych zadań ustawowych i jednocześnie obligatoryjnych każdego związku spółdzielczego należy przeprowadzanie lustracji

zrzeszonych spółdzielni. Lustracja uregulowana została w art. 131-140 projektu ustawy. Przepisy te określają:

- 1) cel i zasady przeprowadzania lustracji,
- 2) obowiązki lustratorów,
- 3) zasady sporządzania protokołów z lustracji,
- 4) zasady ponoszenia kosztów lustracji.

Ad 1) Jest tradycja, że kontrola zewnętrzna państwa nad spółdzielniami na zasadzie zadań zleconych sprawowana jest przez wyspecjalizowane spółdzielcze służby (lustratorzy), działające przy związkach spółdzielczych oraz Krajowej Radzie Spółdzielczej, a nie przez organy kontroli skarbowej państwa (urzędy skarbowe, urzędy kontroli skarbowej). Tylko w latach 1990-1994 w związku z likwidacją związków spółdzielczych (zlikwidowano jednocześnie instytucję lustratorów) kontrolę nad spółdzielniami, z miernymi efektami, pełniły służby kontroli skarbowej państwa. Mając powyższe na uwadze, w 1991 r. słusznie reaktywowano związki spółdzielcze i przywrócono, zawieszoną czasowo, instytucję lustracji.

Zgodnie z art. 131 § 1 oraz art. 132 § 1 projektu ustawy, każda spółdzielnia obowiązana jest przynajmniej raz na trzy lata poddać się lustracji. Jeżeli jednak znajduje się w okresie likwidacji oraz w pierwszych dwóch latach działalności, obowiązkowi temu powinna poddać się corocznie. Również co roku powinna być przeprowadzana w spółdzielniach mieszkaniowych prowadzących inwestycje. Żądanie przeprowadzenia lustracji jest sprawą zarządu. Jeżeli organ ten nie zgłasza takiego żądania (nie poddaje spółdzielni lustracji), to, zgodnie z art. 161 projektu ustawy, popełnia przestępstwo w związku z naruszeniem przepisów tytułu III projektu ustawy, regulujących lustrację. Przystępstwo zostaje popełnione przez władze spółdzielni (zarząd, radę, likwidatora), gdy wbrew tym przepisom nie poddają one spółdzielni lustracji, nie udzielają lub udzielają niezgodnych ze stanem faktycznym informacji, wyjaśnień, oświadczeń lustratorowi albo nie dopuszczają go do pełnienia obowiązków, nie udostępniają członkom spółdzielni protokołu lustracji. Jest ono zagrożone sankcją grzywny albo ograniczenia wolności.

Organy spółdzielni mogą żądać przeprowadzenia lustracji:

- a) kompleksowej,
- b) częściowej,
- c) wycinkowej.

Przepis art. 132 § 4 projektu ustawy stanowi bowiem, że spółdzielnia może w każdym czasie wystąpić o przeprowadzenie lustracji całości lub części jej działalności albo tylko określonych działań.

Żądanie to może zostać także zgłoszone przez 1/10 liczby członków spółdzielni.

Celem lustracji kompleksowej jest zgodnie z art. 131 § 2 projektu ustawy:

- sprawdzenie przestrzegania przez spółdzielnię przepisów prawa i międzynarodowych zasad spółdzielczych,
- zbadanie przestrzegania przez spółdzielnię postanowień statutu oraz prowadzenia przez nią działalności w interesie ogółu członków,
- kontrola sposobu realizacji przez spółdzielnię jej celów ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych,
- wskazywanie członkom na nieprawidłowości w działalności władz spółdzielni,
- ocena działalności spółdzielni z punktu widzenia ochrony interesów osób trzecich.

Lustracja kompleksowa powinna uwzględniać wszystkie wyżej wymienione aspekty działalności statutowej spółdzielni. Pozostałe dwa rodzaje ograniczają się do kontroli spółdzielni w zakresie zgłoszonego żądania.

Lustrację przeprowadza związek spółdzielczy, w którym spółdzielnia jest zrzeszona. Spółdzielnie nie będące członkiem związku spółdzielczego na zasadzie odpłatności zlecają przeprowadzenie lustracji wybranemu związkowi spółdzielczemu, właściwemu ze względu na przedmiot jej działalności albo Krajowej Radzie Spółdzielczej. W wypadkach określonych w art. 132 § 4 projektu ustawy, związek spółdzielczy albo Krajowa Rada Spółdzielcza (w odniesieniu do spółdzielni niezrzeszonej w związku spółdzielczym) przeprowadzić mogą lustrację z własnej inicjatywy, jak również na żądanie walnego zgromadzenia, rady lub 1/10 liczby członków spółdzielni.

Lustracja spółdzielni jest dokonywana przez lustratora wyznaczonego przez związek spółdzielczy, w którym spółdzielnia jest zrzeszona, lustratora wyznaczonego przez związek spółdzielczy, do którego spółdzielnia się zwróciła o przeprowadzenie lustracji, albo lustratora wyznaczonego przez Krajową Radę Spółdzielczą (art. 133 § 1 projektu ustawy).

Ad 2) Nie każda osoba może pełnić obowiązki lustratora. Zgodnie z art. 137 § 2 projektu ustawy, obowiązki te może pełnić osoba, która uzyskała uprawnienia lustracyjne nadane przez Krajową Radę Spółdzielczą. Kryteria kwalifikacyjne lustratorów oraz tryb przeprowadzania egzaminów nie określa w drodze rozporządzenia Minister Finansów, po zasięgnięciu opinii Krajowej Rady Spółdzielczej, lecz wyłącznie Krajowa Rada Spółdzielcza (art. 137 § 5 projektu ustawy).

Lustrator, zgodnie z art. 139 § 1 projektu ustawy, może zostać pozbawiony uprawnień z inicjatywy Krajowej Rady Spółdzielczej, na wniosek związku spółdzielczego, w którym spółdzielnia jest zrzeszona, albo na wniosek związku spółdzielczego, któremu spółdzielnia powierzyła przeprowadzenie lustracji. W każdym z powyższych wypadków uchwałę o pozbawieniu uprawnień lustratora władna jest podjąć wyłącznie Krajowa Rada Spółdzielcza, o ile lustrator:

- a) utracił pełną zdolność do czynności prawnych,
- b) dopuścił się przestępstwa albo naruszył przepisy prawa lub reguły etyki zawodowej, w wyniku czego utracił zaufanie do rzetelnego wykonywania czynności lustracyjnych,
- c) nie zachowuje w tajemnicy wiadomości o działalności spółdzielni uzyskanych przy lustracji.

Zachowanie tajemnicy nie obowiązuje wobec władz lustrowanej spółdzielni, związku spółdzielczego, który lustratora wyznaczył, Krajowej Rady Spółdzielczej oraz sądów i prokuratury. Zgodnie z art. 139 § 2 i 3 projektu ustawy, uchwała Krajowej Rady Spółdzielczej podjęta w sprawie pozbawienia uprawnień lustratora może być przez niego zaskarżona do Sądu Okręgowego w Warszawie w terminie sześciu tygodni od dnia doręczenia lustratorowi uchwały wraz z uzasadnieniem. Zgodnie z art. 139 § 3 *in fine* projektu ustawy, sąd ten (wyłączna właściwość) uchyli uchwałę Krajowej Rady Spółdzielczej, która została podjęta z naruszeniem art. 139 § 1 i 2 projektu ustawy. Oznacza to, że przyczyny pozbawienia uprawnień lustratora są w art. 139 § 1 projektu ustawy wymienione wyczerpująco, na zasadzie pełnej i zamkniętej listy.

Ad 3) Lustrator wyznaczony do przeprowadzenia lustracji jest zobowiązany:

- a) zawiadomić pisemnie zarząd i radę spółdzielni o terminie rozpoczęcia lustracji (art. 132 § 5),

b) z czynności lustracyjnych sporządzić protokoły oraz przedstawić go radzie i zarządowi spółdzielni (art. 134 § 2 projektu ustawy). Protokół sporządzony przez lustratora ma moc dokumentu urzędowego (art. 134 § 3 projektu ustawy).

Z uwagi na moc prawną sporządzanego przez lustratora protokołu i wynikające z niego skutki prawne, przepisy projektu ustawy zapewniają uprawnienie do przeglądania ksiąg i wszelkich dokumentów w lustrowanej spółdzielni oraz bezpośrednie sprawdzanie jej stanu majątkowego. Ponadto organy spółdzielni oraz jej pracownicy są obowiązani do udzielania żądanych wyjaśnień i wszelkiej pomocy (art. 134 § 1 projektu ustawy). W lustracji mogą uczestniczyć członkowie zarządu i rady. Nie mają tego uprawnienia członkowie spółdzielni, chyba że w spółdzielni, zgodnie z ustawą lub statutem, nie powołuje się rady (art. 133 § 3 projektu ustawy). Należy zauważyć, że z istoty swojej, jako organ kontrolno-nadzorczy, w lustracji powinna czynnie uczestniczyć rada. Jeżeli członkowie nie mają prawa uczestniczenia w lustracji, wówczas przysługuje im prawo do zapoznania się ze sporządzonym przez lustratora protokołem lustracji. Zarząd spółdzielni jest obowiązany, na żądanie członka spółdzielni, udostępnić mu taki protokół do wglądu.

Wnioski wynikające z protokołu lustracji są opracowywane przez przeprowadzający ją związek spółdzielczy lub Krajową Radę Spółdzielczą. Powinny zostać obligatoryjnie rozpatrzone na najbliższych posiedzeniach rady i walnego zgromadzenia. Zgodnie z art. 135 § 2 projektu ustawy, na najbliższym posiedzeniu walnego zgromadzenia wnioski te są przedstawiane przez radę wraz z jej sprawozdaniem. Protokół lustracji może zawierać wnioski wskazujące na potrzebę odwołania określonych członków rady lub zarządu. W takim wypadku członek rady może być odwołany większością 2/3 głosów przez władzę, która go wybrała. Również walne zgromadzenie może w takiej sytuacji odwołać tych członków zarządu, którym nie udzieliło absolutorium, niezależnie od tego, która władza, zgodnie z postanowieniami statutu, wybierała ich oraz niezależnie od tego, czy sprawa ta była objęta porządkiem obrad walnego zgromadzenia.

Ad 4) Koszty lustracji obciążają spółdzielnię. Zgodnie z art. 136 § 1 i 2 projektu ustawy, nie są one pokrywane przez spółdzielnię ze składki członkowskiej spółdzielni w związku spółdzielczym, jeżeli spółdzielnia jest zrzeszona w takim związku. Koszty lustracji przeprowadzonej przez Krajową

Radę Spółdzielczą oraz związek spółdzielczy, którego spółdzielnia nie jest członkiem są pokrywane w wysokości określonej w umowie pomiędzy spółdzielnią a związkiem spółdzielczym albo Krajową Radą Spółdzielczą. Zasady ustalania wysokości takich kosztów nie mogą być jednak dowolne.

3. Związki spółdzielcze nabywają osobowość prawną na analogicznych zasadach jak spółdzielnie. Minimalna liczba założycieli związku spółdzielczego jest większa od minimalnej liczby założycieli spółdzielni szczebla podstawowego i wynosi 50 osób (art. 141 § 2 projektu ustawy). Na zebraniu założycielskim związku spółdzielczego powinien zostać przyjęty statut i wybrane władze tego związku (rada i zarząd).

Statut związku spółdzielczego, zgodnie z art. 142 § 4 projektu ustawy, powinien określać nazwę i siedzibę związku, cel, zakres i przedmiot działania związku, zasady i tryb przyjmowania, wykluczania i wykreślenia członków oraz wypowiedzania przez nich członkostwa, zasady i tryb wyboru władz związku, ich zadania i kompetencje.

Treść statutu związku spółdzielczego, określona w przepisie art. 142 § 4 projektu ustawy, jest obligatoryjna, a jednocześnie stanowi minimalny wymóg, który powinien zawierać statut każdego związku spółdzielczego, aby mógł on zostać zarejestrowany i prawidłowo prowadzić działalność ustawową i statutową. Nie ma przeszkód, ażeby statut związku spółdzielczego zawierał inne, dodatkowe postanowienia tworzące tak zwaną fakultatywną treść, z zastrzeżeniem, że nie mogą one uprawniać władz związku spółdzielczego do działań władczych i nadzorczych wobec zrzeszonych spółdzielni, z wyjątkiem określonych enumeratywnie w ustawie.

Wniosek o zarejestrowanie związku spółdzielczego do Krajowego Rejestru Sądowego składa wraz z załącznikami powołany zarząd. Związek spółdzielczy uzyskuje osobowość prawną z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego na podstawie postanowienia wydanego przez sąd rejestrowy po przeprowadzeniu postępowania rejestrowego. Wpis do Krajowego Rejestru Sądowego ma obligatoryjny i konstytutywny charakter.

4. Struktura organizacyjna związków spółdzielczych jest analogiczna do struktury organizacyjnej spółdzielni stopnia podstawowego. Zgodnie z art. 142 § 3 projektu ustawy, organami związku spółdzielczego są:

- 1) Zjazd Delegatów,
- 2) Rada i

3) Zarząd.

Pozycja tych organów jest analogiczna jak w spółdzielniach stopnia podstawowego. Mianowicie, w drodze analogii do Zjazdu Delegatów, jako najwyższego organu związku, stosuje się odpowiednio przepisy o walnym zgromadzeniu spółdzielni, do Rady związku spółdzielczego stosuje się odpowiednio przepisy o radzie nadzorczej spółdzielni, do Zarządu związku spółdzielczego stosuje się odpowiednio przepisy o zarządzie spółdzielni. Wydaje się jednak, że w związkach spółdzielczych nie mogą być tworzone organy statutowe, a zarząd związku spółdzielczego nie może być jednoosobowy. Z uwagi na okoliczność, że związki spółdzielcze nie mogą prowadzić działalności gospodarczej, nie funkcjonują w nich też instytucje udziałów, wkładów, nadwyżki bilansowej, funduszu udziałowego, funduszu wkładów. Przepis art. 145 projektu ustawy zawiera jednoznaczne postanowienie w tym przedmiocie, stanowiąc, że w sprawach nieuregulowanych w niniejszym dziale (dotyczącym związków spółdzielczych) stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące spółdzielni, z wyjątkiem art. 3 § 1 i 2, art. 21 § 3, a także art. 21 § 3 zd. 2, art. 23 § 1 pkt 7, 9, 10, 11 i 12, art. 24 § 1 oraz przepisów dotyczących wkładów.

Związki spółdzielcze działają poprzez swoje ustawowe organy zarówno w zakresie reprezentacji czynnej, jak i biernej, podejmując zgodnie z ustawą i statutem stosowne uchwały. W zależności od tego, jaki organ związku spółdzielczego podejmuje stosowne uchwały, należy odpowiednio stosować przepisy regulujące tryb i zasady podejmowania uchwał przez organy spółdzielni, będące odpowiednikami uchwał, podejmowanych przez właściwe organy związku spółdzielczego. Uchwały podejmowane przez najwyższą władzę związku spółdzielczego (Zjazd Delegatów) mogą być na zasadzie analogii zaskarżane na drodze sądowej. Kontroli sądowej podlegają także, moim zdaniem, uchwały rady i zarządu związku spółdzielczego.

5. Analogicznie jak w spółdzielniach stopnia podstawowego kształtuje się stosunek członkostwa w związkach spółdzielczych. Mianowicie, założyciele związku stają się jego członkami z chwilą wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego. Inne spółdzielnie są przyjmowane w poczet członków na zasadach określonych w statucie. Członkowie związku spółdzielczego mają takie same prawa i obowiązki natury organizacyjnej jak człon-

kowe spółdzielni. W zakresie praw i obowiązków majątkowych sytuacja wygląda odmiennie, co wynika z istoty związku spółdzielczego. Niewątpliwie istnieje obowiązek uiszczania wpisowego oraz wnoszenia składek na wykonywanie zadań związku spółdzielczego, w którym spółdzielnia jest zrzeszona. Ich wysokość powinna być określona w statucie. Powinny one umożliwić prowadzenie działalności statutowej. Utrata członkostwa w związku spółdzielczym może być następstwem:

- 1) utraty osobowości prawnej,
- 2) wykreślenia,
- 3) wykluczenia oraz
- 4) wypowiedzenia członkostwa.

Statut związku spółdzielczego, zgodnie z art. 142 § 4 pkt 3 projektu ustawy, powinien wyczerpująco określać tryb i reguły postępowania w tym zakresie. Do zasad postępowania związanego z wykluczeniem bądź wykreśleniem należy stosować odpowiednio reguły postępowania określone w art. 13 projektu ustawy (wykreślenie bądź wykluczenie członków spółdzielni), zwłaszcza gdy chodzi o wskazanie podstaw wykreślenia lub wykluczenia członka związku spółdzielczego. W postępowaniu związanym z wykreśleniem lub wykluczeniem nie stosuje się przepisów ustawy o postępowaniu wewnątrzspółdzielczym i postępowaniu odwoławczym. Oznacza to, że uchwała podjęta w przedmiocie wykreślenia lub wykluczenia przez właściwy organ związku spółdzielczego nie podlega zaskarżeniu do sądu, tak jak każda inna uchwała podjęta w sposób sprzeczny z ustawą, statutem lub dobrymi obyczajami. Dotyczy to zarówno uchwały rady związku, jak również zjazdu delegatów, w zależności od tego, który organ jest władny skutecznie podjąć przedmiotową uchwałę.

6. Związki spółdzielcze, pomimo że w istocie ich głównym zadaniem jest wykonywanie lustracji w stosunku do zrzeszonych w nich spółdzielniach, same również, zgodnie z art. 144 § 1 projektu ustawy, na analogicznych zasadach jak spółdzielnie podstawowe podlegają lustracji. W myśl tego przepisu, lustrację związków spółdzielczych, na podstawie stosowanych odpowiednio przepisów art. 131-140 projektu ustawy, przeprowadza Krajowa Rada Spółdzielcza. A zatem Krajowa Rada Spółdzielcza wykonuje przewidziane w ustawie funkcje związku rewizyjnego w stosunku do związków spółdzielczych, a także w stosunku do spółdzielni

niezrzeszonych w związku spółdzielczym. Przynależność spółdzielni szczebla podstawowego do związków spółdzielczych ma bowiem charakter fakultatywny.

7. Ustawa pomija milczeniem kwestię przekształceń organizacyjnych związków spółdzielczych. Nie oznacza to jednak, w moim przekonaniu, że związki te nie mogą ulegać przekształceniom na analogicznych zasadach jak spółdzielnie stopnia podstawowego, według zasad określonych w art. 43-54 (łączenie się spółdzielni) bądź art. 55-58 (podział spółdzielni) projektu ustawy. Obie możliwości przekształceń związków spółdzielczych istnieją w związku z treścią art. 145 projektu ustawy, który stanowi, że w sprawach nieuregulowanych w niniejszym dziale stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące spółdzielni. Proces przekształceń związków spółdzielczych jest pożądanym, zwłaszcza gdy chodzi o ich łączenie, ponieważ w obrębie niektórych typów spółdzielni funkcjonuje ich kilka lub nawet kilkanaście. Warunkiem uzyskania uprawnień do prowadzenia lustracji jest posiadanie minimum 50 członków. W wypadku zmniejszenia się liczby zrzeszonych w związku spółdzielczym spółdzielni, Krajowa Rada Spółdzielcza wyznacza związkowi termin, nie dłuższy niż rok, do uzupełnienia wymaganej liczby. Po bezskutecznym upływie czasu związek taki traci uprawnienie do przeprowadzania lustracji.

8. Z uwagi na okoliczność, że związki spółdzielcze nie mogą i nie będą mogły również w przyszłości prowadzić działalności gospodarczej, należy wykluczyć posiadanie przez nie zdolności upadłościowej. Tym samym przepisy art. 72-77 projektu ustawy oraz przepisy prawa upadłościowego i naprawczego nie będą miały zastosowania do związków spółdzielczych, a na tych samych zasadach do Krajowej Rady Spółdzielczej. Będą więc w pełnym zakresie obowiązywać jedynie w odniesieniu do spółdzielni stopnia podstawowego, gdyż ich celem statutowym jest prowadzenie działalności gospodarczej. Mają one więc, tak jak każdy inny przedsiębiorca, pełną zdolność upadłościową. Mam wątpliwości, czy przepisy te będą także obowiązywać w stosunku do spółdzielni mających status organizacji pożytku publicznego.

Związki spółdzielcze mogą utracić przymiot osobowości prawnej w następstwie zakończenia wszczętego w stosunku do nich postępowania

nia likwidacyjnego. Postępowanie likwidacyjne może zostać skutecznie wszczęte wyłącznie w wypadku zaistnienia jednego z następujących zdarzeń:

1) zmniejszenia się liczby członków poniżej wskazanej w statucie lub w ustawie,

2) na mocy uchwały zjazdu delegatów, podjętej zwykłą większością głosów,

3) na podstawie orzeczenia sądu wydanego na wniosek Krajowej Rady Spółdzielczej, w wypadku gdy związek swoją działalnością rażąco narusza prawo lub postanowienia statutu.

W sytuacji pierwszej można mówić o tzw. likwidacji z mocy samego prawa (ustawowej), w sytuacji drugiej można mówić o tzw. samolikwidacji, natomiast w sytuacji trzeciej można mówić o tzw. likwidacji przymusowej związku spółdzielczego. W sytuacji pierwszej i drugiej, jeżeli nastąpi wszczęcie postępowania likwidacyjnego w oparciu o uchwałę zjazdu delegatów związku, podjętą zwykłą większością głosów, zarząd związku spółdzielczego ma obowiązek niezwłocznie zawiadomić o tym sąd rejestrowy oraz Krajową Radę Spółdzielczą i wyznaczyć likwidatora. W wypadku gdy postępowanie likwidacyjne zostało wszczęte na podstawie orzeczenia sądu, Krajowa Rada Spółdzielcza zawiadamia sąd rejestrowy o otwarciu postępowania likwidacyjnego oraz wskazuje likwidatora. W innych kwestiach, z uwagi na brak wyraźnych regulacji ustawowych, także należy stosować odpowiednio przepisy art. 59-71 projektu ustawy, regulujące likwidację spółdzielni stopnia podstawowego.

III. Inne związki

Od związków spółdzielczych należy zasadniczo odróżnić związki gospodarcze, tworzone ewentualnie przez spółdzielnie szczebla podstawowego. Byłyby to bowiem wyłącznie spółdzielcze korporacje o celach gospodarczych. Ich celem byłoby prowadzenie działalności gospodarczej na rzecz lub w interesie zrzeszonych spółdzielni. Spółdzielcze związki gospodarcze nie mogą być jednak zakładane przez spółdzielnie (z reguły o zbliżonym profilu działalności statutowej). Oznacza to, że wyłączone jest ich członkostwo w spółdzielczych związkach gospodarczych. Regułą powyższą potwierdza jednoznacznie przepis art. 141 § 4 projektu ustawy, który stanowi, że związki spółdzielcze nie mogą realizować zadań gospo-

darczych. A zatem należy przyjąć, że założenie związku spółdzielczego będącego związkiem gospodarczym jest niemożliwe. Spółdzielnia, której członkami w myśl statutu są wyłącznie osoby prawne, musi liczyć co najmniej trzech członków. Wynika to z art. 8 § 2 projektu ustawy. Spółdzielnie, których członkami są wyłącznie osoby prawne, nie mogą posiadać statusu związków spółdzielczych. Są to zatem spółdzielnie szczebla podstawowego. Regulacje prawne wyłączają również tworzenie spółdzielni z udziałem innych osób prawnych nie będących spółdzelniami (ze spółkami prawa handlowego, przedsiębiorstwami państwowymi). Współdziałanie gospodarcze spółdzielni z innymi przedsiębiorcami może odbywać się na innych zasadach prawnych. Przepis art. 23 § 1 pkt 10 projektu ustawy upoważnia najwyższy organ spółdzielni do podejmowania uchwał w sprawie przystępowania spółdzielni do innych przedsiębiorców lub nabycia udziałów bądź akcji w spółce. Mogą one przystępować też do organizacji społecznych (fundacji, stowarzyszeń) lub związków gospodarczych (izb handlowych, izb przemysłowych) oraz występować z nich. Z przepisu tego nie wynika jednak, że spółdzielnie z innymi przedsiębiorcami mogą zakładać i prowadzić wspólne przedsiębiorstwa (przykładowo państwowo-społdzielcze). Należy zwrócić uwagę, że powyższą tezę wydaje się potwierdzać również przepis art. 23 § 1 pkt 9 projektu ustawy, który stanowi, że do wyłącznej właściwości walnego zgromadzenia należy podejmowanie uchwał w sprawie przystąpienia lub wystąpienia spółdzielni ze związku oraz upoważnienie zarządu do podejmowania działań w tym zakresie.

Spółdzielnie zrzeszające wyłącznie spółdzielnie nabywają osobowość prawną z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego w dziale I, dotyczącym wpisu przedsiębiorców. Mam wątpliwości, czy spółdzielnie mogą ograniczyć swoją działalność wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej, czy powinny prowadzić także, tak jak inne spółdzielnie szczebla podstawowego, działalność socjalną i kulturalną na rzecz swoich członków, o czym wyraźnie stanowi przepis art. 1 § 2 projektu ustawy. Są one przecież organizacjami (spółdzelniami), do których należy stosować w drodze analogii nie przepisy dotyczące związków spółdzielczych, ale przepisy odnoszące się do spółdzielni stopnia podstawowego.

Spółdzielnie takie prowadzą działalność gospodarczą jako przedsiębiorcy w oparciu o przepisy ustawy – Prawo o swobodzie działalności go-

spodarczej, ustawę o spółdzielniach, statut, który przy odpowiednim zastosowaniu przepisu art. 3 projektu ustawy powinien określać:

- 1) nazwę i siedzibę takiej spółdzielni,
- 2) cel i przedmiot działania,
- 3) zasady i tryb przyjmowania członków, wykreślenia, wykluczania oraz wypowiedzania członkostwa,
- 4) zasady i tryb wyboru władz oraz ich zadania i kompetencje.

Jest to tzw. minimalna treść statutu i może ona zostać rozbudowana o postanowienia dodatkowe. Tego typu spółdzielnie funkcjonują w naszym kraju. Brak jest jednak w projekcie ustawy wyraźnych regulacji prawnych. Nie oznacza to, że nie będą mogły funkcjonować po uchwaleniu tej ustawy.

W pozostałych kwestiach do tego typu spółdzielni należy stosować odpowiednio przepisy dotyczące spółdzielni, których członkami są wyłącznie osoby prawne. Dotyczy to ich struktury organizacyjnej, zadań organów ustawowych, uchwał podejmowanych przez te organy. Mogą one na zasadach dotyczących spółdzielni szczebla podstawowego, zrzeszających osoby fizyczne, ulegać organizacyjnym przekształceniom, być stawiane w stan likwidacji, mają także zdolność upadłościową, w przeciwieństwie do związków spółdzielczych. Na gruncie ustawy o spółdzielniach z 1961 r. oraz ustawy – Prawo spółdzielcze z 1982 r. działalność gospodarczą mogły również prowadzić centralne i inne terenowe związki spółdzielcze. W 1990 r. zostały one zlikwidowane, a ponadto ustawowo zabroniono tworzenia spółdzielniom związków gospodarczych. Od 1991 r. sytuacja uległa zmianie. Przepis art. 243 ustawy, dodany przez nowelę do ustawy z 1994 r., umożliwił spółdzielniom zakładanie związków spółdzielczych i przystępowania do nich. Nie oznaczało to jednak reaktywowania spółdzielczych związków gospodarczych, które wcześniej zlikwidowano, a majątek został w różny sposób rozdysponowany przez likwidatorów. Bardzo rzadko członkowie byłych związków spółdzielczych odnosili jakiegokolwiek korzyści w następstwie ich likwidacji, stąd zrozumiała jest obecnie występująca w spółdzielniach niechęć do tworzenia tego typu organizacji.

IV. Krajowa Rada Spółdzielcza

1. Krajowa Rada Spółdzielcza jest najwyższą samorządową organizacją ruchu spółdzielczego. Jest to korporacyjna osoba prawna zrzeszająca wszystkie spółdzielnie zarejestrowane w Rzeczypospolitej Polskiej, a więc nie tylko spółdzielnie stopnia podstawowego, lecz także wszystkie związki spółdzielcze. Ze sformułowania art. 146 § 2 projektu ustawy jednoznacznie wynika, że przynależność do Krajowej Rady Spółdzielczej wszystkich wymienionych wyżej organizacji spółdzielczych jest obligatoryjna. Przepis ten stanowi bowiem, że w Krajowej Radzie Spółdzielczej zrzeszają się wszystkie spółdzielnie zarejestrowane w Rzeczypospolitej Polskiej. Krajowa Rada Spółdzielcza posiada osobowość prawną (art. 147 § 2 projektu ustawy). Działa na podstawie ustawy oraz statutu, który określa szczegółowe zasady i tryb jej działania. Statut Krajowej Rady Spółdzielczej i jego zmiany stają się skuteczne po stwierdzeniu przez Sąd Okręgowy w Warszawie w postępowaniu nieprocesowym ich zgodności z prawem. Statut podlega ogłoszeniu w Monitorze Spółdzielczym, wydawanym przez Krajową Radę Spółdzielczą.

W pracach władz Krajowej Rady Spółdzielczej mogą uczestniczyć z głosem doradczym przedstawiciele naczelnych organów administracji państwowej oraz przedstawiciele związków spółdzielczych.

Zakres zadań Krajowej Rady Spółdzielczej został określony na zasadzie zamkniętej listy w przepisach art. 148 § 1 i 2 projektu ustawy. Zgodnie z art. 148 § 1, do jej zadań należy:

- 1) reprezentowanie polskiego ruchu spółdzielczego w kraju i za granicą,
- 2) współdziałanie z organami administracji państwowej i organami samorządu terytorialnego w sprawach dotyczących ruchu spółdzielczego,
- 3) współpraca z Międzynarodowym Związkiem Spółdzielczym i innymi zagranicznymi organizacjami spółdzielczymi,
- 4) inicjowanie i opiniowanie aktów prawnych dotyczących spółdzielczości i mających dla niej istotne znaczenie,
- 5) podejmowanie inicjatyw związanych z rozwojem ruchu spółdzielczego w Rzeczypospolitej Polskiej,
- 6) wspieranie działalności spółdzielczości uczniowskiej,
- 7) inicjowanie i rozwijanie współpracy międzyspółdzielczej i szerzenie idei spółdzielczego współdziałania,

8) współdziałanie ze związkami spółdzielczymi w realizacji zadań wynikających z niniejszej ustawy,

9) wykonywanie zadań w zakresie lustracji spółdzielni oraz innych zadań przewidzianych w niniejszej ustawie i innych ustawach.

Ponadto, zgodnie z art. 148 § 2 projektu ustawy, Krajowa Rada Spółdzielcza wykonuje przewidziane w ustawie funkcje związku spółdzielczego w stosunku do spółdzielni niezrzeszonych w takim związku.

Statut może przyznawać Krajowej Radzie Spółdzielczej dodatkowe zadania i uprawnienia przewidziane w ustawie, innych ustawach oraz w jej statucie.

Krajowa Rada Spółdzielcza nie może prowadzić żadnej działalności gospodarczej ani politycznej. Zakaz prowadzenia działalności politycznej, pomimo że reprezentuje cały ruch spółdzielczy, będący w istocie ruchem społeczno-gospodarczo-politycznym, a nie wyłącznie sektorem gospodarczym, wynika z zakresu jej ustawowych zadań. Brak jest jednak przepisu który by *expressis verbis* stanowił, że Krajowa Rada Spółdzielcza nie może prowadzić działalności politycznej. Działalność polityczną z pewnymi sukcesami na początku lat 90 prowadziła Unia Spółdzielców, będąca partią polityczną ściśle związaną z polskim ruchem spółdzielczym, reprezentowanym przez Krajową Radę Spółdzielczą. Zakaz prowadzenia działalności gospodarczej przez Krajową Radę Spółdzielczą nie wynika wprost z żadnego przepisu ustawy, jednakże ustawowy zakres zadań określony enumeratywnie wyklucza prowadzenie takiej działalności. Do Krajowej Rady Spółdzielczej nie mogą być stosowane, nawet w drodze analogii, przepisy ustawy o nadwyżce bilansowej oraz przepisy dotyczące udziałów i wkładów. Przepis art. 146 § 2 projektu ustawy stanowi, że wydatki Krajowej Rady Spółdzielczej pokrywa się ze składek spółdzielni i związków spółdzielczych, obciążających koszty ich działalności, według zasad określonych przez zgromadzenie ogólne oraz z innych przychodów i darowizn. Wydaje się, że inne dochody nie mogą jednak pochodzić nawet z ubocznie prowadzonej działalności gospodarczej (zakaz jej prowadzenia), mogą natomiast, przykładowo, stanowić dotacje budżetowe, a w szczególności przekazywaną przez likwidatorów, na zasadzie art. 67 § 2 projektu ustawy, resztę majątków likwidowanych spółdzielni. Co prawda *de lege lata* nie ma obowiązku przekazywania reszty takiego majątku na rzecz Krajowej Rady Spółdzielczej, gdyż przepisy ustawy dają likwidatorom możliwość

– w wypadku akceptacji ze strony walnego zgromadzenia – przekazania nieodpłatnego na cele spółdzielcze lub społeczne, co nie oznacza, że likwidator nie może przekazać go nieodpłatnie na rzecz Krajowej Rady Spółdzielczej, która ma obowiązek, w świetle projektu ustawy, co najmniej 10% majątku przekazać na Fundusz Wspierania Spółdzielczości. Jak stanowi bowiem przepis art. 157 § 1 projektu ustawy, w Krajowej Radzie Spółdzielczej wyodrębnia się ten fundusz obligatoryjnie. Jest on tworzony z pozostałego majątku zlikwidowanych spółdzielni, które mimo niewypłacalności zostały wykreślone z rejestru bez przeprowadzenia postępowania upadłościowego oraz z darowizn i innych źródeł określonych w statucie.

Polityka prawna Krajowej Rady Spółdzielczej w świetle projektu ustawy ulega wzmocnieniu, gdyż jest ona obecnie najwyższym organem, a właściwie najwyższą samorządową organizacją ruchu spółdzielczego w Rzeczypospolitej Polskiej. W świetle poprzedniej ustawy, status taki posiadał zwolowany co cztery lata Kongres Spółdzielczości. Krajowa Rada Spółdzielcza była natomiast naczelnym organem samorządu spółdzielczego. Zakres zadań Krajowej Rady Spółdzielczej w porównaniu z jej odpowiednikiem na gruncie obowiązującej ustawy, którym jest również Krajowa Rada Spółdzielcza, ulega jednak istotnym zmianom. Obecnie Krajowa Rada Spółdzielcza będzie miała ponownie obowiązek organizowania i prowadzenia działalności naukowo-badawczej, szkoleniowej i informacyjnej, jak również organizowania postępowania rozjemczego i mediacyjnego w sporach między organizacjami spółdzielczymi a spółdzielniami oraz pomiędzy spółdzielniami. Chciałbym zauważyć, że od wielu lat przy odpowiednikach Rady Spółdzielczej (Naczelnej Radzie Spółdzielczej, później Krajowej Radzie Spółdzielczej) funkcjonuje Spółdzielczy Instytut Badawczy oraz Muzeum Ruchu Spółdzielczego, przeniesione z Nałęczowa do Warszawy. Oznacza to, że z chwilą wejścia w życie ustawy o spółdzielniach te dwie usłone, a nie zlikwidowane formalnie instytucje o profilu naukowo-badawczym powinny zostać faktycznie reaktywowane. Byłaby to wielka sprawa dla ruchu spółdzielczego w Rzeczypospolitej Polskiej. Pragnę przypomnieć, że przez wiele lat Spółdzielczy Instytut Badawczy w ramach kilkunastu zakładów naukowych zatrudniał czołowych specjalistów z zakresu prawa spółdzielczego i spółdzielczości w Polsce. Przykładowo, nieżyjący już autor dwóch komentarzy do ustawy z 1961 r.

i 1982 r. prof. M. Gersdorf przez wiele lat kierował nieistniejącym już zakładem prawa spółdzielczego, będąc jednocześnie redaktorem naczelnym – nieistniejącego także od wielu lat – „Przeglądu orzecznictwa i piśmiennictwa z zakresu prawa spółdzielczego”. Przez krótki okres po śmierci prof. M. Gersdorfa zakładem tym kierował prof. W. Chrzanowski, były Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. Zamiar rzeczywistego reaktywowania Spółdzielczego Instytutu Badawczego potwierdza również okoliczność, że obowiązek prowadzenia na rzecz zrzeszonych spółdzielni działalności instruktażowej, doradczej, kulturalno-oświatowej, szkoleniowej i wydawniczej zostaje scedowany ponownie przez projekt ustawy ze związków spółdzielczych na Krajową Radę Spółdzielczą. Związki spółdzielcze nie dysponowały odpowiednim potencjałem, aby powyższe zadania efektywnie wypełniać. Rozwiązanie to należy ocenić zdecydowanie pozytywnie, a stan istniejący niezmiernie krytycznie.

2. Struktura organizacyjna Krajowej Rady Spółdzielczej nie odbiega w zasadzie od struktury organizacyjnej związków spółdzielczych oraz spółdzielni szczebla podstawowego. Zgodnie z art. 150 projektu ustawy, organami Krajowej Rady Spółdzielczej są:

- 1) Kongres,
- 2) Zgromadzenie Ogólne,
- 3) Zarząd.

Są to organy ustawowe (obligatoryjne). Przepisy ustawy nie dopuszczają, w odniesieniu do tej najwyższej samorządowej organizacji ruchu spółdzielczego w Rzeczypospolitej Polskiej, możliwości funkcjonowania innych organów w oparciu o postanowienia jej statutu (fakultatywnych, statutowych).

Ad 1) Najwyższym organem Krajowej Rady Spółdzielczej jest zwoływany co cztery lata zwyczajny Kongres Spółdzielczości. Organ ten z ważnych powodów (jako Kongres Nadzwyczajny) może być zwołany w każdym czasie. Kongresy zarówno zwyczajne, jak i nadzwyczajne są zwoływane przez Zarząd Krajowej Rady Spółdzielczej na podstawie uchwały Zgromadzenia Ogólnego, która określa:

- a) termin,
- b) miejsce, i
- c) porządek obrad Kongresu.

W skład tego najwyższego organu Krajowej Rady Spółdzielczej, zgodnie z art. 151 § 3 projektu ustawy, wchodzi delegaci reprezentujący spółdzielnie i związki spółdzielcze. Zgromadzenie Ogólne ma obowiązek określić każdorazowo (nie w regulaminie) liczbę delegatów, tryb i terminy ich wyborów, zachowując zasady proporcjonalnej reprezentacji wszystkich rodzajów spółdzielni i zrzeszających je związków spółdzielczych, z uwzględnieniem podziału administracyjnego państwa (art. 151 § 3 projektu ustawy).

Kongres podejmuje uchwały zwykłą większością głosów, z wyjątkiem uchwalania statutu i jego zmian, które zgodnie z art. 152 § 3 projektu ustawy wymagają większości 2/3 głosów.

Do właściwości Kongresu, zgodnie z art. 152 § 1 projektu ustawy, należy:

- dokonywanie analizy stanu spółdzielczości w Rzeczypospolitej Polskiej oraz uchwalanie kierunków i zasad działania ruchu spółdzielczego;
- przyjmowanie sprawozdań z działalności Krajowej Rady Spółdzielczej i dokonywanie jej oceny działalności za okres od poprzedniego Kongresu oraz uchwalanie jej zadań na okres do następnego;
- wybieranie w tajnym głosowaniu członków Zgromadzenia Ogólnego;
- uchwalanie statutu Krajowej Rady Spółdzielczej i jego zmian;
- podejmowanie uchwał oraz zgłaszanie wniosków i opinii w sprawach dotyczących ruchu spółdzielczego do organów administracji państwowej oraz międzynarodowych organizacji spółdzielczych.

Na podstawie statutu Krajowej Rady Spółdzielczej do właściwości Kongresu mogą zostać zastrzeżone także inne sprawy o istotnym znaczeniu dla polskiego ruchu spółdzielczego.

Kongres ma analogiczną pozycję w odniesieniu do wszystkich polskich organizacji spółdzielczych jak walne zgromadzenie w stosunku do swoich członków. Kompetencje te są jednak podzielone ze Zgromadzeniem Ogólnym, które pełni analogiczną rolę, jednakże w mniej istotnych kwestiach.

W strukturze Krajowej Rady Spółdzielczej brak jest Komisji Rewizyjnej. Jest ona zbędna, gdyż funkcje kontrolno-nadzorcze w stosunku do Zarządu Krajowej Rady Spółdzielczej pełni Zgromadzenie Ogólne.

Proponowane zmiany należy ocenić pozytywnie, gdyż do obecnej struktury organizacyjnej oraz zakresu zadań Krajowej Rady Spółdzielczej można mieć wiele zastrzeżeń. Dało się nawet słyszeć głosy, że jest to

zbędna struktura (czapa, ozdobnik), którą należy zlikwidować. Nie podzielałem i nie podzielam takiego poglądu. Mając na uwadze dobro polskiej spółdzielczości, proponowane wzmocnienie pozycji Krajowej Rady Spółdzielczej wydaje się być pożądane. Proponowane regulacje należy ocenić pozytywnie.

Ad 2) Zgromadzenie Ogólne w świetle projektu ustawy nie już jest najwyższą władzą (organem) Krajowej Rady Spółdzielczej. Zgodnie z art. 153 projektu ustawy, do wyłącznej właściwości tego organu należy:

a) uchwalanie rocznych programów działania Krajowej Rady Spółdzielczej oraz sprawowanie nadzoru nad ich wykonaniem;

b) uchwalanie zasad gospodarki finansowej i rocznych planów finansowych Krajowej Rady Spółdzielczej oraz zatwierdzanie rocznych sprawozdań z działalności i rocznych sprawozdań finansowych Krajowej Rady Spółdzielczej;

c) uchwalanie wysokości składek spółdzielni i związków spółdzielczych na rzecz Krajowej Rady Spółdzielczej;

d) wybieranie i odwoływanie w głosowaniu tajnym prezesa Zarządu i na jego wniosek pozostałych członków oraz udzielanie absolutorium członkom Zarządu;

e) nadawanie i cofanie związkom spółdzielczym prawa przeprowadzania lustracji;

f) uchwalanie regulaminów Zgromadzenia Ogólnego i jego komisji oraz zatwierdzanie regulaminu Zarządu;

g) wykonywanie innych zadań przewidzianych w ustawie i statucie.

Z uwagi, że przynależność do Krajowej Rady Spółdzielczej jest obligatoryjna, bezprzedmiotowe stają się uprawnienia w zakresie wykreślenia lub wykluczania członków oraz rozpatrywania odwołań od uchwał podjętych przez inne organy. Członek Krajowej Rady Spółdzielczej, który narusza przepisy ustawy lub postanowienia statutu w sposób rażący, jeżeli jest nim związek spółdzielczy bądź spółdzielnia niezrzeszona w związku spółdzielczym, może zostać na podstawie uchwały Zgromadzenia Ogólnego postawiony w stan przymusowej likwidacji. Uchwała taka jest podstawą do złożenia przez Zarząd Krajowej Rady Spółdzielczej stosownego wniosku do sądu rejestrowego, który prowadzi rejestr spółdzielni bądź związków spółdzielczych, o wszczęcie postępowania likwidacyjnego bezpośrednio i konkretnie dotyczy. Wejście w życie nowej ustawy nałoży na

Kongres obowiązek uchwalenia nowego statutu Krajowej Rady Spółdzielczej, który po zarejestrowaniu w Sądzie Okręgowym w Warszawie powinien zostać ogłoszony w Monitorze Spółdzielczym. Należy też zauważyć, że wszystkie organy Krajowej Rady Spółdzielczej funkcjonują na podstawie obligatoryjnych regulaminów uchwalonych przez Zgromadzenie Ogólne. Regulaminy te, po ich uchwaleniu przez Zgromadzenie Ogólne Krajowej Rady Spółdzielczej, są ogłaszane, tak jak i pozostałe uchwały władz Krajowej Rady Spółdzielczej, w Monitorze Spółdzielczym.

Członkami Zgromadzenia Ogólnego Rady Spółdzielczej nie są tak jak w wypadku Walnego Zgromadzenia Spółdzielni wszyscy jej członkowie z mocy samego prawa. Z uwagi na znaczną liczbę członków Krajowej Rady Spółdzielczej przyjęcie takiej konstrukcji byłoby niecelowe, dlatego też, zgodnie z art. 154 § 1 projektu ustawy, członków Zgromadzenia Ogólnego Rady Spółdzielczej wybiera się w sposób określony w statucie.

Kadencja Zgromadzenia Ogólnego trwa cztery lata i kończy się z chwilą wyboru następnego Zgromadzenia Ogólnego. Stanowi o tym art. 154 § 2 projektu ustawy.

Mam wątpliwości, czy uchwały Zgromadzenia Ogólnego Krajowej Rady Spółdzielczej podlegają kontroli sądowej i czy mogą zostać zaskarżone w terminie sześciu tygodni od dnia ogłoszenia takiej uchwały w Monitorze Spółdzielczym do sądu, tak jak uchwały walnego zgromadzenia, czy zebrania przedstawicieli w spółdzielniach szczebla podstawowego.

W pozostałych kwestiach, związanych z zasadami podejmowania uchwał przez ten organ, należy stosować odpowiednio przepisy ustawy o walnym zgromadzeniu. Nie oznacza to, że statut nie powinien, mając na uwadze powyższą wytyczną, w sposób wyczerpujący regulować zasad i trybu podejmowania uchwał przez Zgromadzenie Ogólne Krajowej Rady Spółdzielczej.

Ad 3) Ustawa określa też kompetencje Zarządu Krajowej Rady Spółdzielczej. Przepis art. 155 § 1 projektu ustawy stanowi, że zarząd jest władzą wykonawczą Krajowej Rady Spółdzielczej, kierującą jej działalnością i reprezentującą ją na zewnątrz. Obowiązuje obligatoryjna wytyczna, zgodnie z którą do Zarządu Krajowej Rady Spółdzielczej należy odpowiednio stosować przepisy o zarządzie spółdzielni. Należy jednak zauważyć, że Zarząd Krajowej Rady Spółdzielczej nie może być jednoosobowy, gdyż przepis art. 155 § 2 projektu ustawy wyklucza taką możliwość.

Zgodnie z nim, powinien być kolegialny. Składa się z członków, w tym prezesa i jego zastępców. Są oni wybierani i odwoływani przez Zgromadzenie Ogólne w głosowaniu tajnym. Członkiem zarządu może zostać wybrana osoba nie będąca członkiem Zgromadzenia Ogólnego. Z drugiej jednak strony, jeżeli członek zarządu jest jednocześnie członkiem Zgromadzenia Ogólnego Rady Spółdzielczej, to na mocy ustawy jego członkostwo w Zgromadzeniu Ogólnym ustaje *ex lege* z chwilą wyboru do pełnienia tej funkcji. Absolutorium jest także udzielane w głosowaniu tajnym.

Zarząd Krajowej Rady Spółdzielczej posiada więc analogiczną pozycję prawną jak zarząd spółdzielni szczebla podstawowego. Tezę powyższą potwierdza jednoznacznie przepis art. 155 § 1 projektu ustawy. Zgodnie z nim, do właściwości zarządu należy wykonywanie zadań Krajowej Rady Spółdzielczej, określonych w ustawie i w statucie oraz niezastrzeżonych do właściwości Zgromadzenia Ogólnego albo Kongresu. Członków zarządu, w tym prezesa i jego zastępców, powołuje i odwołuje wyłącznie Zgromadzenie Ogólne. Organ ten uchwała również regulamin Zarządu Krajowej Rady Spółdzielczej. Mam wątpliwości, czy uchwały zarządu, na analogicznych zasadach jak uchwały Zgromadzenia Ogólnego, podlegają kontroli sądowej. Uchwały są ogłaszane w Monitorze Spółdzielczym.

3. W pozostałych kwestiach nieuregulowanych w dziale IV ustawy należy stosować do Krajowej Rady Spółdzielczej odpowiednio przepisy ustawy dotyczące spółdzielni. Z przyczyn oczywistych wyłączone jest jednak odpowiednie stosowanie tych przepisów w kwestiach:

a) udziałów, wkładów, nadwyżki bilansowej, gdyż organizacja ta nie prowadzi działalności gospodarczej, utrzymując się w zasadzie wyłącznie ze składek członkowskich,

b) podziału, połączenia, likwidacji, upadłości, gdyż Krajowa Rada Spółdzielcza uzyskuje osobowość prawną z mocy niniejszej ustawy (system aktów organów władzy państwowej) i mogłaby ją utracić, gdyby taka była wola ustawodawcy wyrażona w ustawie,

c) lustracji, gdyż jako najwyższa władza w strukturze organizacyjnej ruchu spółdzielczego jej nie podlega, będąc jednocześnie uprawnioną z mocy ustawy do jej przeprowadzania,

d) wykreślenia i wykluczenia członków oraz postępowania odwoławczego, gdyż z mocy ustawy wyłączone jest takie postępowanie w po-

stępowaniu przed Krajową Radą Spółdzielczą, a utrata członkostwa w Krajowej Radzie Spółdzielczej w następstwie wykreślenia bądź wykluczenia członka tej organizacji została uznana przez ustawę za niedopuszczalną, gdyż przynależność do tej organizacji ma charakter obligatoryjny.

W Krajowej Radzie Spółdzielczej nie ma również organu kontrolno-nadzorczego (komisji rewizyjnej), co stanowi wyłom od zasady trójpodziału władz. Jest to zbędne, gdyż zadania te spełnia Zgromadzenie Ogólne, które nie jest przecież najwyższym organem Krajowej Rady Spółdzielczej.